

AUTOR I SARADNICI: 1. Doc.dr. sci. Maja Banjin dr. med. spec. interne medicine, subspec. med onkologije KCUS; 2. Gordana Berić Jozić dr. med. spec. onkologije i radioterapije KZO SKB Mostar; 3. Prof.dr.sc.Nurija Bilalović dr. med. spec.patologije KCU Sarajevo; 4. Teo Buhovac dr. med. specijalizant onkologije i radioterapije KZO SKB Mostar; 5. Doc.dr. sci. Timur Cerić dr. med. spec. interne medicine, subspec. med.onkologije KCUS; 6. Prof.dr.sc. Irdina Drljević dr. med. spec. dermatovenerologije, subspec. dermatološke onkologije. Medicinski fakultet Univerziteta u Zenici; 7. Doc. dr. Dražan Erić dr. med. spec. plastične i rekonstruktivne hirurgije Univerzitetska bolnica Foča; 8. Prof.dr. sc. Faris Fočo, dr. med. spec. maksilofacijalne hirurgije KCUS; 9. Mr.sci. Berisa Hasanbegović dr. med.spec. interne medicine, subspec. med. onkolog KCUS; 10. Doc. dr. sc. Davorin Kozomara dr. med. specijalist plastične kirurgije SKB Mostar; 11. Dijana Koprić dr. med. spec. interne medicine, subspec.med.onkolog JZU UKC Tuzla; 12.Dr. sc. Sanida Ljaljević dr. med. spec.oftalmologije KCUS; 13.Dr.sci. Inga Marjanović dr. med. spec. onkologije i radioterapije KZO SKB Mostar; 14. Mr. sc.Goran Obradović dr.med. sprec. plastične i rekonstruktivne hirurgije KCUS; 15. Mr.sc. Anes Pašić, dr. med. spec.interne medicine, subspec.med.onkologije KCUS; 16. Mr.sc. Azra Rašić dr.med. spec. interne medicine KCUS; 17. Radmila Rašeta dr. med.spec.internista-onkolog KC RS Banja Luka; 18. Velda Smajlbegović dr. med. spec. radijacijske onkologije KCUS; 19. Doc.dr. sc. Amela Sofić dr. med. spec. radiologije KCU Sarajevo; 20. Prof.dr.sc. Dubravka Šimić dr. med. specijalist dermatologije i venerologije, subspecijalist dermatološke onkologije KZO SKB Mostar; 21. Mr. sc. Adnan Zećo dr. med. sprec. plastične, rekonstruktivne i estetske hirurgije KCUS.

Recenzije Prof. emeritus dr. sci. Mirza Mušanović; Prof dr Lidija Kandolf Sekulović; Prof dr sci Sanela Salihagić

PREDGOVOR Knjiga koja stoji pred Vama je plod poštovanog višegodišnjeg rada ljekara, koji su svako u svojoj specijalnosti, usmjereni na dijagnostikovanje i terapiju pacijenata oboljelih od melanoma.

Namjenjena je ljekarima na specijalizaciji i subspecijalizaciji iz dermatologije, patologije, hirurgije, onkologije i radiologije, ali i studentima medicine kao dodatna literatura.

U zadnjih 10 godina dešava se prava evolucija u dijagnosticiranju i liječenju melanom. Nova saznanja o biologiji melanoma i njegovoj heterogenosti kao važnom uzroku rezistencije ovog tumora na onkološku terapiju, te identificiranju mutacija važnih za razvoj melanoma rezultiralo je pojavom novih terapijskih opcija koje je pratio i napredak u molekularnoj dijagnostici. U pisanju su učestvovali dermatolozi, patolozi, radiolozi, hirurzi i onkolozi. Mi smo pisanje ove knjige započeli još 2014. godine, ali upravo zahvaljujući neverovatnoj brzini pristizanja novih informacija knjiga je, na našu radost, doživljavala korigovanja svakih par mjeseci. Nadamo se da će prvo izdanje knjige ispuniti svoj cilj i dati vam informacije o svim aspektima dijagnostike i liječenja melanoma uz našu želju da se napredak u liječenju melanoma nastavi i da naša knjiga ubrzo zastari.

AUTOR I SARADNICI

Knjiga Melanom autorice Maje Banjin i saradnika predstavlja kvalitetnu publikaciju iz područja onkologije, zbir svega onoga što je od ranije poznato o ovom malignom oboljenju, dopunjeno savremenim saznanjima, posebno iz domene molekularne biologije i epigenetske patogeneze tumora, bitnih u stvaranju i primjeni inovativnih lijekova u liječenju. Ovo obimno djelo rezultat je saradnje renomiranih stručnjaka i univerzitetskih nastavnika različitih specijalnosti iz svih kliničkih centara u Bosni i Hercegovini. Ideja da se publikuje knjiga nastala je spontano, a prethodile su joj godine napornog rada i učenja svih autora, edukacije, prikupljanja brojnih stručnih i naučnih referenci, kao i stjecanja vlastitih iskustava u svakodnevnom neposrednom kontaktu s pacijentima. U knjizi su prikupljena sva općepotrebna i korisna znanja o malignom oboljenju koje decenijama zaokuplja pažnju medicinske struke i nauke zbog svoje biološke agresivnosti, ekspanzivnog toka i neizvjesnog ishoda u liječenju. Knjiga je dobro koncipirana, sastavljena od 30 poglavlja raspoređenih u tri veće grupe prema tematici koju obrađuju. Tekstovi su pisani na jezicima naroda u Bosni i Hercegovini, razumljivi su, čitljivi, dijelovi poglavlja su logično raspoređeni i uklopljeni u homogenu cjelinu. Stručni izrazi odgovaraju terminologiji koja se koristi u svijetu. Poglavlja su bogato ilustrovana, sa jasnim slikama, shemama, tabelama i fotografijama. Autori su se koristili relevantnim naučno-stručnim podacima iz medicinske literature. Knjiga je namijenjena prije svega kliničarima, onkolozima, kao i ljekarima specijalistima koji se bave onkološkom problematikom.

Autori ističu važnost timskog rada u liječenju, a posebno naglašavaju potrebu prihvatanja savremenog pristupa liječenju zasnovanog na konceptu personalizovane medicine. Ovo multidisciplinarno djelo predstavlja značajan stručni doprinos medicinskoj praksi u Bosni i Hercegovini općenito, a posebno u unapređenju onkološke zaštite pacijenata, boljem razumijevanju biologije raka, timskom pristupu u sistemskom i selektivnom liječenju malignog melanoma, kao i drugih solidnih malignih tumora.

Ovo multidisciplinarno djelo predstavlja značajan stručni doprinos medicinskoj praksi u Bosni i Hercegovini općenito, a posebno u unapređenju onkološke zaštite pacijenata, boljem razumijevanju biologije raka, timskom pristupu u sistemskom i selektivnom liječenju malignog melanoma, kao i drugih solidnih malignih tumora.

SADRŽAJ

1. Uvod10

EPIDEMIOLOGIJA I ETIOLOGIJA MELANOMA

2. Epidemiologija melanoma20

3. Etiologija melanoma i prognostički faktori	24
DIJAGNOSTIKA MELANOMA	
4. Primarna klinička prezentacija i inicijalne dijagnostičke procedure	38
5. Histopatološka loška dijagnoza melanoma	50
6. Molekularna dijagnostika melanoma	84
7. Radiologija u dijagnostici melanoma	120
HIRURGIJA U DIJAGNOSTICI I TERAPIJI MELANOMA	
8. Dijagnostičke biopsije melanoma	138
9. Kirurška terapija primarnog melanoma	142
10. Hirurška kontrola regionalnih limfnih čvorova	154
11. Kirurgija metastaza u regionalnim limfnim čvorovima: terapijska disekcija regionalnog limfnog bazena	160
12. Hirurško liječenje lokalnog recidiva, satelitskih i in-transit metastaza	172
13. Melanom područja glave i vrata	176
RADIOTERAPIJA U LIJEČENJU MELANOMA	
14. Radioterapija melanoma	192
SISTEMSKA TERAPIJA MELANOMA	
15. Adjuvantno sistemsko liječenje melanoma	200
16. Kemoterapija i biokemoterapija melanoma	212
17. Personalizovana medicina i melanom	220
18. Imunoterapija maligne bolesti	238
19. Imunoterapija metastatskog melanoma	244
20. Endokrinološki neželjeni efekti kao posljedica blokade kontrolnih tačaka	260
21. Genske mutacije i ciljana terapija melanoma	266
22. BRAF/MEK inhibitori u terapiji metastatskog melanoma	288
23. Terapijski pristup lokoregionalne bolesti	302
24. Praćenje bolesnika oboljelih od melanoma	308
MELANOMI DRUGIH PRIMARNIH LOKALIZACIJA	
25. Melanom mukoze	314
26. Melanom oka	322
MELANOMI POSEBNIH DOBNIH SKUPINA	
27. Melanom dječije dobi	334
28. Melanom treće životne dobi	340
29. Preporuke dijagnostike i terapije prema stadiju bolesti	348
30. Nove strategije i dileme	364